

Põllumajandusühistud Euroopas: peamised väljakutsed ja võimalused

Jos Bijman, Wageningen Ülikool, Holland

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Dr. Jos Bijman

- Ühistuliste organisatsioonide dotsent, Wageningen Ülikool, Holland
- Uurimisteemad:
  - Toidu väärtusahela efektiivne organiseerimine
  - Põllumajandusühistute tulevik
- Käimasolevad projektid:
  - Ühistute ja lepinguliste tootjate roll väärtusahelates, kvaliteedi parandamine, innovatsioon
  - Etioopia, Hiina, Keenia, Indoneesia, Uruguay, Euroopa

Presentatsiooni struktuur

---

1. Projekt “Põllumajandusühistute toetamine”
2. Ühistute teooria
3. Põllumajanduse ja toidutootmise ühistute võimalused ja väljakutsed
4. Hübriidühistud
5. Strateegilised ja organisatsioonilised valikud

2012 Põllumajandusühistute toetamine/ *Support for Farmers' Cooperatives (SFC)*

- Kirjeldab EL-i põllumajandusühistute hetkeolukorda ja poliitika rolli toetamiseks ühistute arengut
  - Projekt Euroopa Komisjoni jaoks
  - Konsortsium: 11 partnerit ülikoolidest + 27 ühistute eksperti (Eesti: Andro Roos, Tartu Ülikool)
  - Eelarve: 1.5 miljonit Eurot

Projekti tulemused

- 27 riigi raportid
- 8 sektori raportit
  - teravili, piim, puu- ja köögiviljad, sealiha, lambaliha, oliivid, vein ja suhkur
- 6 valdkondadevahelist raportit
  - Seadusandlus küsimused, poliitilised meetmed, ühistusisene juhtimine, rahvusvahelistumine, sotsiaalsed ja kultuurilised aspektid, toiduahel
- 34 juhtumiuuringut
  - 18 riiklikku/sektoripõhist juhtumit
  - 15 riikidevahelist juhtumit
- 3 muud raportit

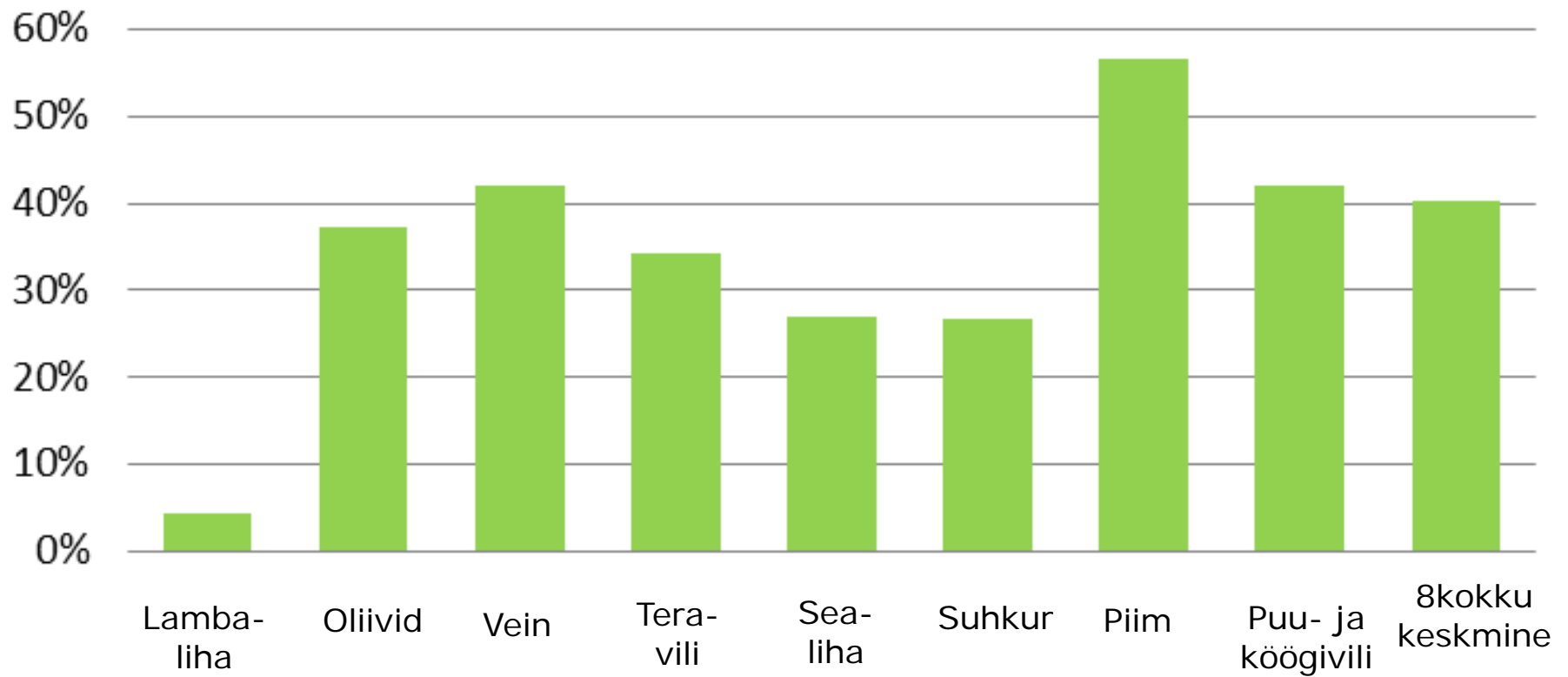
Liikmeskonna intensiivsus

- 1: $\geq 100\%$
- 2: $\geq 10\%, < 30\%$
- 3: $\geq 30\%, < 50\%$
- 4: $\geq 50\%, > 80\%$
- 5: $\geq 80\%$

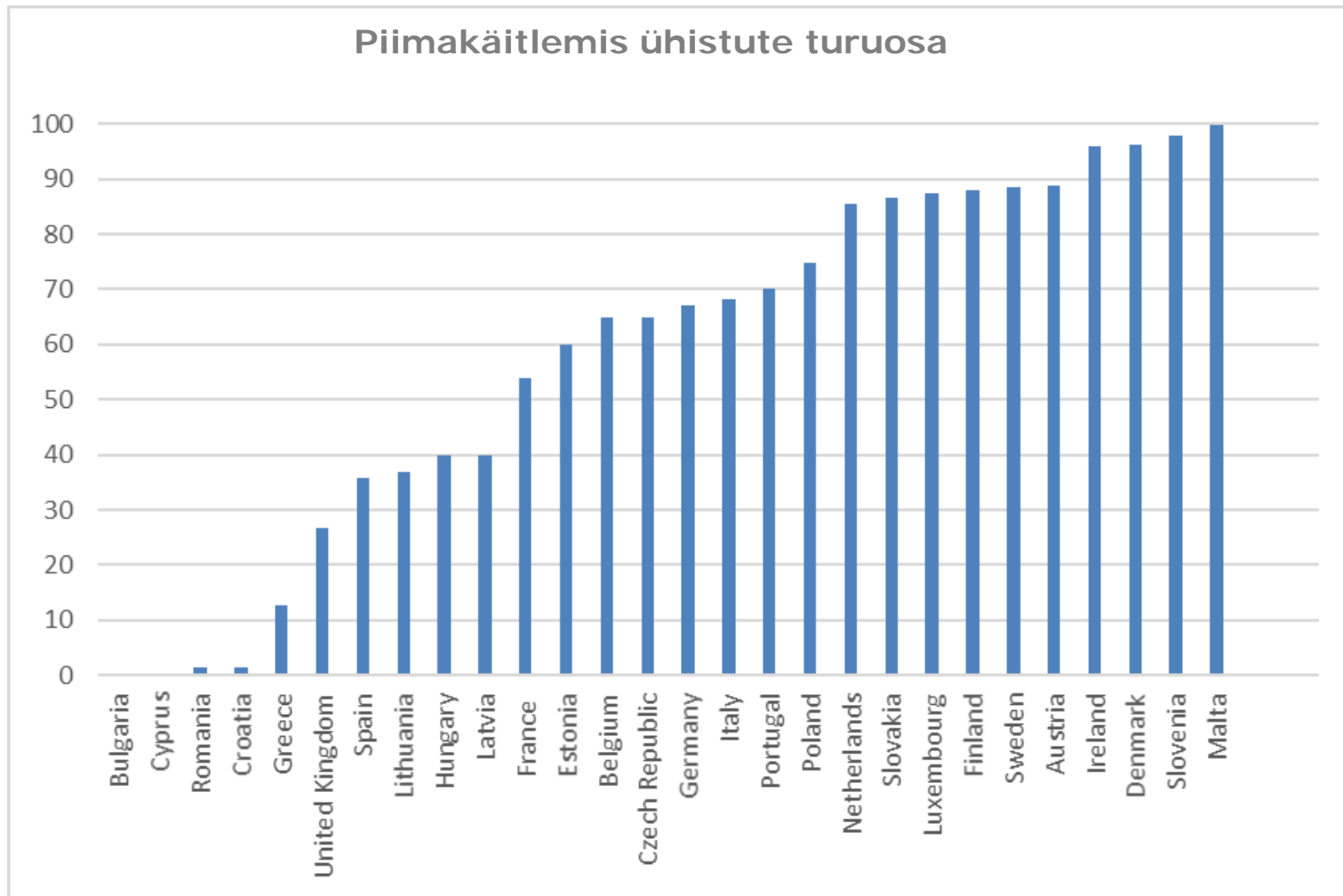
Euroopa Liit

Ühistute turuosa, EL sektori kaupa, 2010

Piimaühistud Euroopa Liidus, 2016

Kaks ühistu definitsiooni

- Ühistu on autonoomne inimeste assotsiatsioon, kes on ühinenud vabatahtlikult, et rahuldada oma ühiseid majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi vajadusi ja püüdlusi läbi ühiselt omatud ja demokraatlikult kontrollitud ettevõtluse (ICA / ILO)
- Ühistu on majanduslik organisatsioon, mida iseloomustab:
  - Kasutaja - omandis
  - Kasutaja – kontrolli all
  - Kasutaja - kasuks

(Dunn, 1988)

Peamised teooriad, mis selgitavad ühistute kasvu ja vastupidavust

- Mastaabisääst
- Läbirääkimisjõud / tasakaalustav jõud
  - Konkurentsivõime moodsupuu teooria
- Tehingukulu teooria

- Kollektiivse tegevuse teooria
- Institutsionaliseerimise teooria

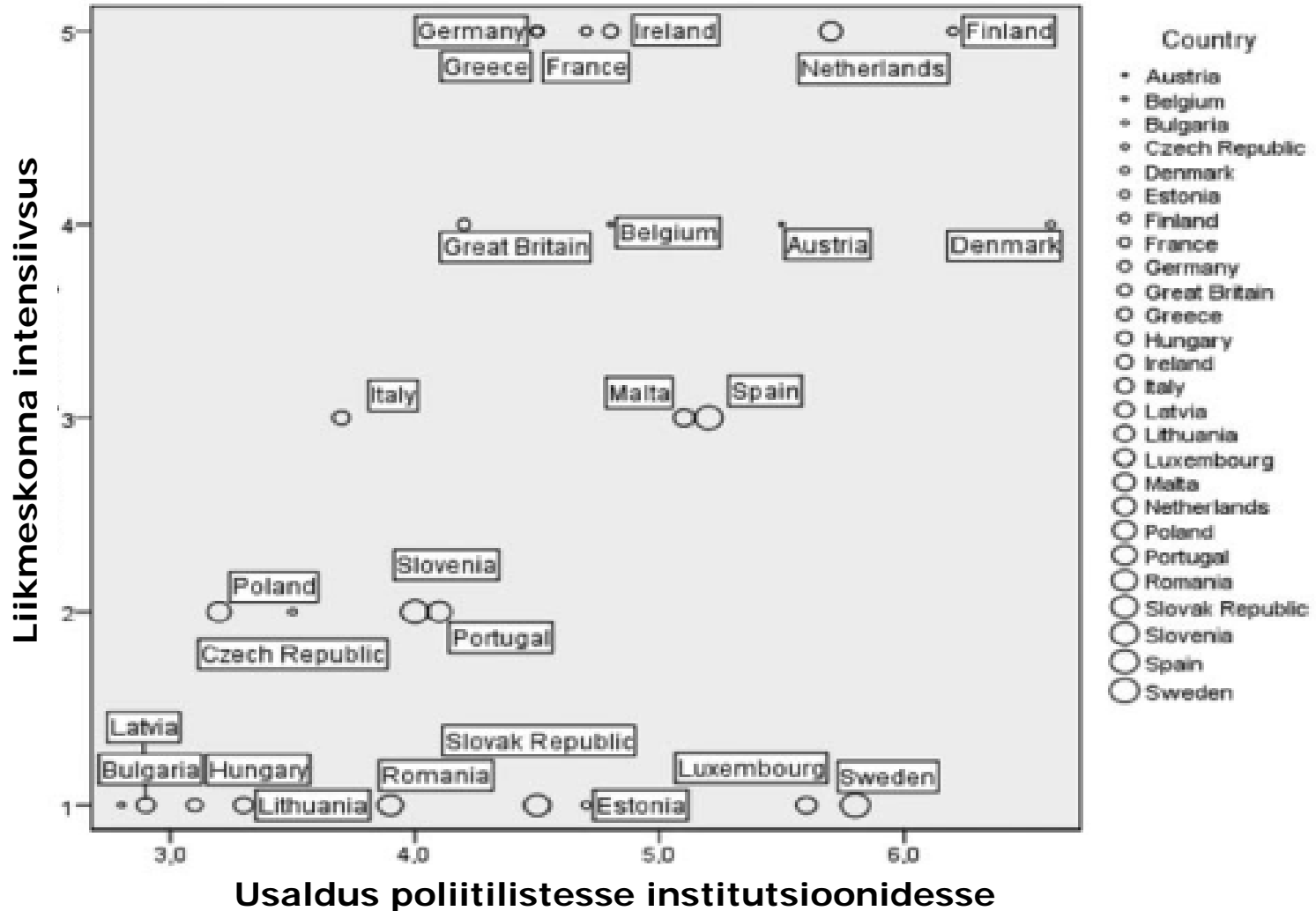
Ühistute eesmärgid

- Peamine eesmärk: aidata parandada põllumajandustootjate sissetulekut
- Peamised viisid tekitamiseks kasu:
  1. Kasusaamine mastaabisäästust
  2. Läbirääkimisjõu suurendamine
  3. Tehingukulude vähendamine
  4. Riskide jagamine
  5. Tarneahela efektiivsuse parandamine
  6. Turul konkurentsipositsiooni parandamine

Faktorid, mis toetavad põllumeeste koostööd

- Eelnev koostöö kogemus
- Ühiskonna kõrge usaldus (*struktuuriline usaldus või üleüldine usaldus*)
- Ühetaolised huvid
- Kõrge põllumeeste haridus
- Võimaldav seadusandlus / toetav poliitika
- Selged koostöö eelised (*selektiivsed stiimulid*)

Ühistud ja usaldus

Toidu- ja põllumajandusühisite võimalused: poliitiline keskkond

- Toetused riiklikul ja EL-i tasandil
  - Tootjaorganisatsioonide seadusandlus EL-is
  - Ökosüsteemi teenused
  - Maaelu areng

Toidu- ja põllumajandusühisite võimalused: turu keskkond

■ Turutrendid

- Tarbijad väärtustavad lühikesi tarneahelaid ja kohalikku toodangut
- Ühistu on seaduslik ärimudel
- Jätkusuutlikkuse teemale tähelepanu suurendamine
- Tehnoloogia: sotsiaalmeedia saab toetada ühistulist dialoogi

Näide: CONO juustuvalmistajad (Holland)

- Spetsialiseerunud juustuühistu; 400 liiget
- Peamine bränd: Beemster Cheese (*Beemster Juust*)
- Ben & Jerry's jäätise peamine tarnija
- Eestvedaja jätkusuutlikkuse programmis:
  - Caring Dairy (*Hoolitsev Piim*)

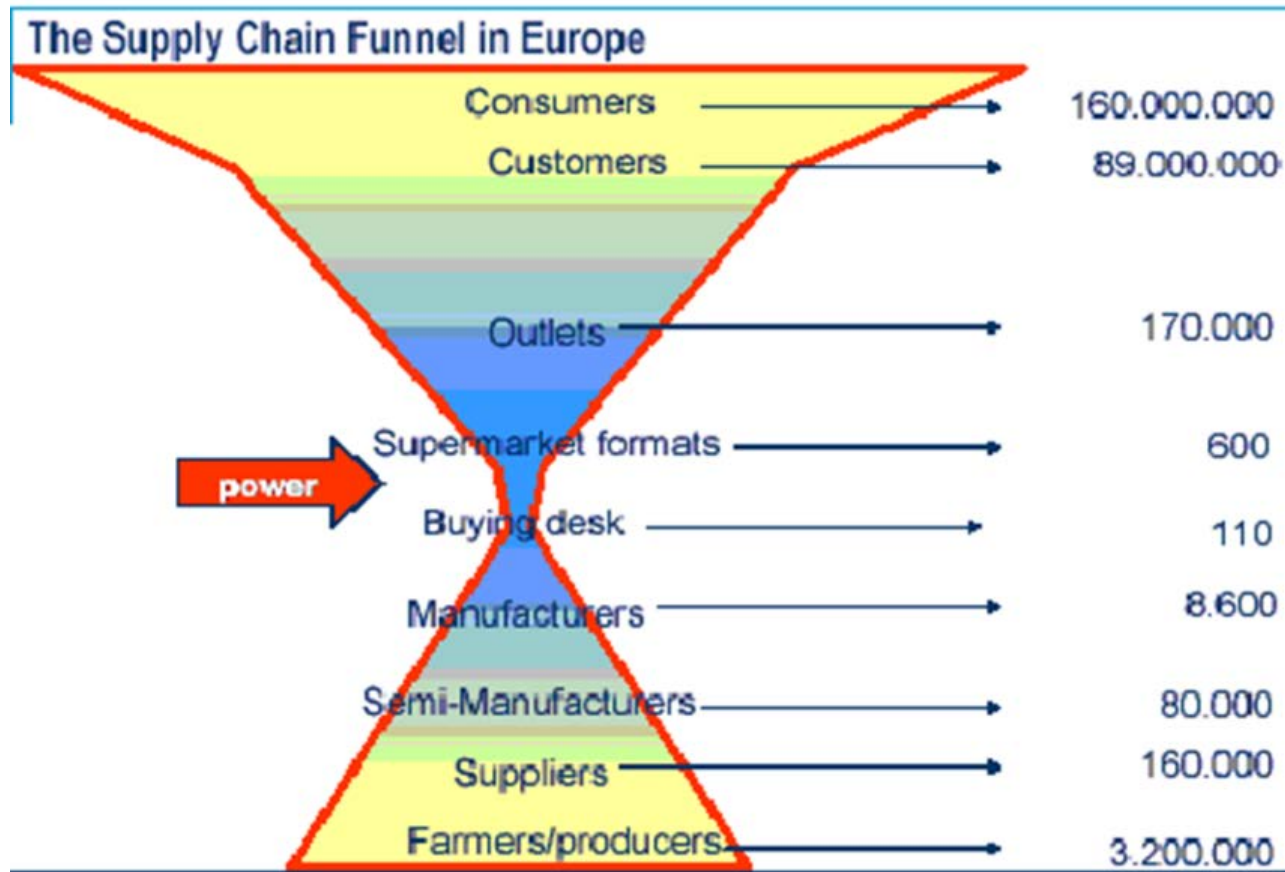
Toidu- ja põllumajandusühistute välised väljakutsed

- Kontsentreerunud jäemüügisektor
  - Vajalik tugevdada läbirääkimisjõudu
- Kõrge hinna volatiilsus
  - Vaata piimahinna volatiilsuse slaidi
- Toiduohutus ja -kvaliteet
  - Vajalik tõhustada tarneahela koordineerimist
- Jätkusuutlikkus
  - Vajalik parandada koostööd
- Konkurentsireeglid
  - Vajalik ümberstruktureerida liikmete suhtlus

Toidu- ja põllumajandusühistute sisemised väljakutsed

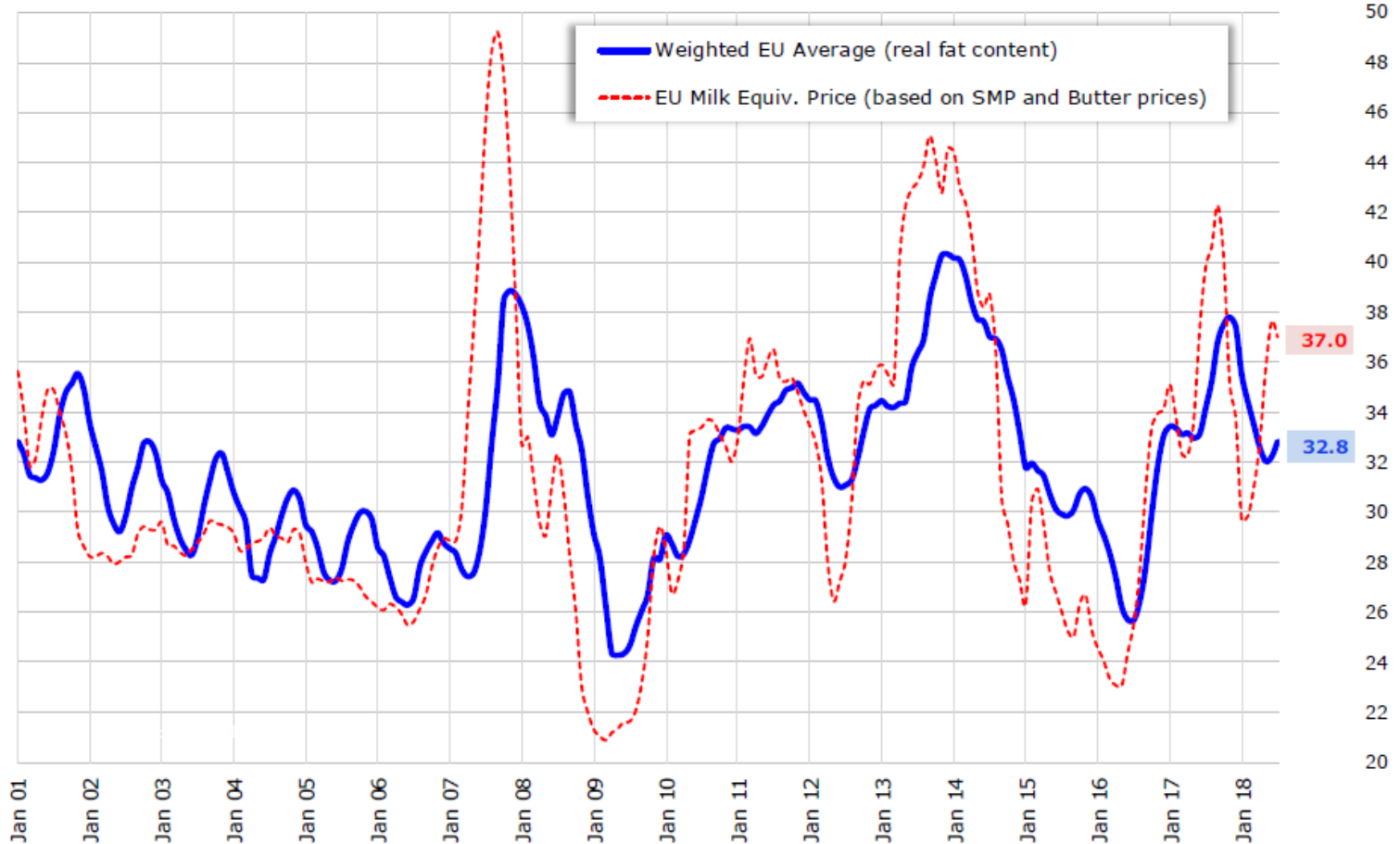
- Liikmete panustamine
  - Liikmete dialoogi intensiivistamine
- Heade juhtide leidmine
  - Vajadus muuta sisemist juhtimist?
- Lisa omakapitali leidmine
  - Vajadus muuta omandistruktuuri?
- Suurtest ühistutest on saamas hübriidühistud
  - → Kuidas juhtida hübriidorganisatsioone?

Ühistud saavad tugevdada põllumeeste turupositsiooni

EL-i toorpiima hinna evolutsioon (kuni 2018 juuli)

EUR/100 kg

Source : MS' communications under Reg. (EU) No 2017/1185 Article 12(a) - Annex II.4(a)

EL-i toetus tootjaorganisatsioonidele

- Toetus puu- ja köögivilja tootjaorganisatsioonidele aastast 1996
  - Toetused jätkusuutlikkuse ja turustus programmidele
- Tootjaorganisatsioonide soodustamine piimanduses aastast 2013
  - Pole toetusi
  - Paremate tarnetingimuste läbirääkimise lubamine
- Tootjaorganisatsioonide soodustamine kõikides põllumajandussektorites aastast 2018
  - EL kaalub hetkel toetusi tootjaorganisatsioonidele
- Põllumeeste koostööd toetatakse maaeluarengu poliitikas

→ Mõju ühistutele ????

	Traditsionaalne ühistu	Hüбриidühistu
Tehingud	Ainult tehingud liikmetega	Ühistu on mitmekesine
	Liikmed võivad tarnida kõik tooted	Liikmel on tarneleping
	Teenus kulumaksumuses	Taodeldakse kasumit
Omandiõigus	Ainult liikmed panustavad omakapitali	Ka mitteliikmed panustavad omakapitali
	Jaotamata omakapital	Individaalsed omakapitali osakud
	Avatud liikmeskond	Suletud liikmeskond
	Isikud kui liikmed	Ettevõtted kui liikmed
Kontroll	Üks juriidiline keha	Kaks juriidilist keha
	Ainult liikmed Nõukogus	Väliseksperdid Nõukogus
	Üks liige üks hääl	Proportsionaalne hääletamine
	Ühetaoline liikmeskond	Mitmetaoline/arvuka huvigruppidega liikmeskond

Kuidas hallata kompleksust organisatsioonis?

- Kirjanduses on väljapakutud kolm lahendust:
  1. Integratsioon
  2. Eristumine
  3. Integratsiooni ja eristumise kombinatsioon

Integratsioon

- Vähendab mitmetaolisust
- Suurendab ühetaolisust
- Tugevdab huvide ühtsust
- Loob ühist identiteeti

➔ Integratsioon eeldab tsentraliseerimist

Eristumine

- Variatsioonide hoidmine praktikas ja kultuuris
- Mitmete eesmärkide ja lähenemiste aksepteerimine
- Mitmete identiteetide tunnustamine

→ Eristumine eeldab detsentraliseerimist

Integratsioon ja eristumine ühistutes?

- Tegevjuhid eelistavad integratsiooni
  - Ühetaolised tooted → mastaabisääst
  - Vähendatud informatsiooni töötlemine
  - Lihtsam otsustusprotsess

- Liikmed eelistavad eristumist
  - Liikmed on autonoomsed ettevõtjad
  - Liikmed erinevad nii oma ressursside kui ka võimekuse poolest
  - Liikmed erinevad nii oma huvide kui ka püüdluste poolest

Komplekssuse võimendamine versus kompleksuse mahasurumine

	Komplekssuse võimendamine	Komplekssuse mahasurumine
Juhtimis perspektiivid	Personali võimekus tegeleda erinevate perspektiividega	Personal keskendub ühetaolisusele
Koostöömimise juhtimine	Liikmetevahelise suhtluse soodustamine	Kontroll suhtluse üle
Juhtimisstandardid	Kõrgete standardite ja aksepteeritavate tegevuspraktikate normide kehtestamine	Tugev standardite ühetaolisus
Panustamise juhtimine	Liikme panustamise arendamine läbi väärtuspõhise keele	Liikme panustamise kehtestamine läbi ratsionaalse keele

Ühistute strateegilised valikud

- Toote portfoolio
  - Spetsialiseerunud või mitmekesine
  - Massitoodang või erisortiment
- Suurus
  - Regionaalne, riiklik või rahvusvaheline
- Peamised eesmärgid
  - Keskenduda kas läbirääkimisjõule või tootearengule

Juhtimisvalikud

- Kontroll juhtkonna üle
  - Juhtkonna järelvalve tugevdamine
  - Välised direktorid?
- Suhted liikmetega
  - Liikmete panustamise tugevdamine (dialoog)
  - Ühistu kõik töötajad tähtsustavad suhteid liikmetega
- Hääletamine
  - Üks – liige – üks - hääl
  - Proportsionaalne hääletamine

Toidu- ja põllumajandusühistute tulevik

- *Tootjate aitamine jätkusuutlikult ja efektiivselt vastata tarbija nõudluse täitmisele küllaldase ja tervisliku toidu järgi*

Täna teie
tähelepanu eest

jos.bijman@wur.nl

Ühistud Hollandis (2014)

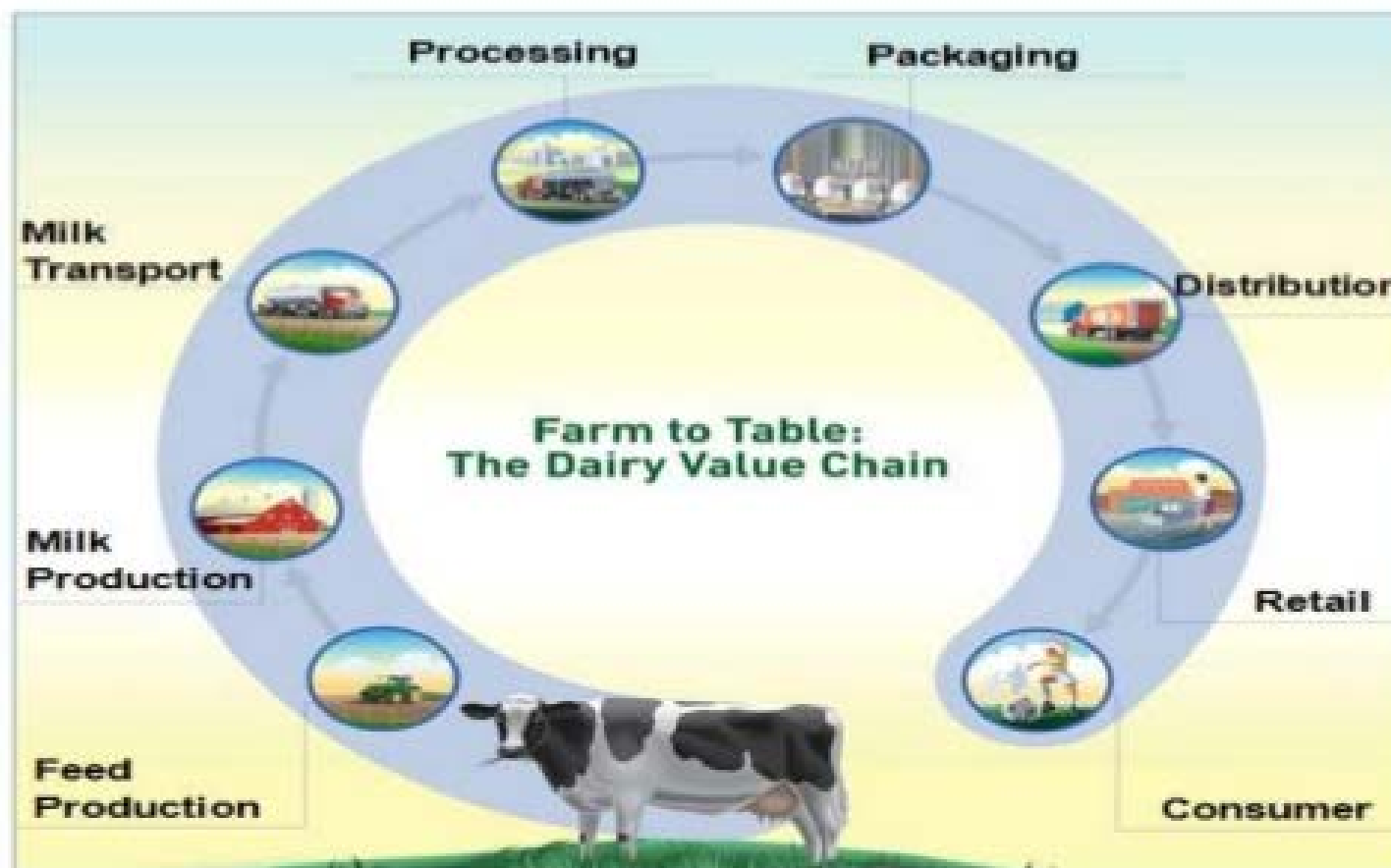
Sektor	Ühistute arv	Käive (miljard eurot)	Tööhõive (# fte)	Liikmed (x 1000)
Finants	100	61	95,000	23,700
Põllumajandus	200	32	40,000	140
Hankimine	100	15	4,000	1000
- Energia	2100	3	14,000	660
- Tervishoid				
- Jaemüük				
- Muu				
Kokku	2500	111	153,000	25,500

Peamiste Hollandi põllumajandus ühistute võtmearvud(2015)

	Ühistute arv	Turuosa (%; 2010)	Liikmed (ainult Hollandis)	Töötajad (fte)
Suhkur	2	100	11000	2200
Piim (piima töötlemine)	5	86	16000	21500
Puu- ja köögiviljad	15	95	2500	2600
Kartuliitärklis	1	100	2500	1300
Seemne ja köögivilja kartulid	6	n.a.	1500	200
Seened	2	>80	210	230
Lilled	2	95	4800	2900
Seakasvatus	1	85	1750	500
Veisekasvatus	1	85	25500	1300
Loomasööt	13	55	30000	6200

DAIRY – VALUE CHAIN

Hollandi piimaühistute ajalugu

- 1872 – 1886: mitteformaalsed ühistud
- 1886: esimene ametlik piimaühistu
- 1886 – 1916: kiire kasv (1 → 750)
- 1916 – 1950: konsolideerumine, kriis ja sõda
- 1950 – 1984: ratsionaliseerimine
- 1984 – 2014: tarbijale orienteeritus

Piimaühistud Hollandis, 2016

Dairy Cooperatives in The Netherlands, 2016			
	turnover (million euro)	Employees (fte)	Members
FrieslandCampina	11,001	21,927	13,300
CONO Kaasmakers	209	176	443
DeltaMilk	209	65	165
DOC Kaas	174	230	900
Rouveen Kaasspecialiteiten	147	160	250